

Za gospodarje

Maribor, dne 18. januarja 1933.

Vprašanje kmečkih dolgov.

Vprašanje, kako odpomoči kmetu, ki je zašel v dolgove, kako ga rešiti pred gospodarskim polomom, je staro vprašanje, na katero so v raznih dobah različno odgovarjali. Vsi odgovori pa so bili edini v tem, da je rešitev tega vprašanja težka in zamotana ter da se ne da rešiti vprašanje razdolžitve za vse kmečke dolgove enako in na enak način.

Če bi rešitev bila tako enostavna, potem bi lahko države posnemale druga drugo, izdanih zakonov ne bi bilo treba vsak čas zopet popravljati in jih nadomeščati z novimi.

Tako pa je vse v poskusih, ki streme za ublažitvijo težkega gospodarskega stanja na ta način, da hočejo rešiti ono, kar je toča že pobila, ne ozirajo se pa na to, da bi bodoče zadolževanje preprečili ali omejili. Veliko smotrenejša in koristnejša bi bila za kmeta ureditev, kako, kdaj in pod kakšnimi pogoji se sme zadolžiti na ta ali oni način.

Posledica take ureditve bi bila, da bi vsak upnik vedel, da more samo pod temi vnaprej določenimi pogoji dati kmetu denar ali blago na upanje, kakor tudi, pod kakimi pogoji bo dobil svoj denar nazaj ali ga s sodiščem izterjal.

Z zakoni, ki hočejo popraviti zagrešeno, se posega v že pridobljene pravice; s tem se ustvarja nezaupanje v gospodarskem življenju, ker nihče ne ve, kako bo morda čez nekaj časa z dolgori, ki jih zaenkrat še ne zadene zaščita.

Naša zakonodaja je ubrala pot, da odpomore onim, ki so že zadolženi, ne oziraje se v načelu na to, na kak način so dolgovi nastali in v katere svrhe se je denar porabil.

V čem obstoji zaščita?

V tem namreč:

1. da se odložijo vse tekoče javne prisilne prodaje premičnin in nepremičnin

zaščitenih kmetov za terjatve, ki niso izvzete;

2. da se ne sme dovoljevati novih prodaj take imovine in za take terjatve;

3. da se ustavljajo vse prisilne uprave in odvzemi zarubljenih stvari, ki se izvrše, da se preneso od dolžnika-kmeta v brambo tretje osebe;

4. da dolžnik-kmet (njegov porok ali nerazdelni dolžnik) plača za svoje izvršljive dolgove, za katere je prisilna prodaja (dražba) odložena, letno največ 6% obresti, v čemer so vsebovane vse stranske dajatve, čeprav je bil obsojen na višje obresti; ako pa so bile določene nižje obresti, plača kmet te nižje obresti.

Za zaščitenega kmeta so vobče dovoljene največ le 6% obresti letno. Samo v dveh primerih sme upnik dogovoriti višje, največ 10% obresti brez ozira na to, ali so bile prej dogovorjene višje ali nižje obresti:

a) ako upnik še pred vložitvijo tožbe prostovoljno odloži dolžniku-kmetu plačilo dospelih terjatve, ali

b) ako umakne upnik tožbo, ne da bi zahteval povračilo stroškov.

Neveljavni so dogovori, da bo kmet plačal višje kakor 6% obresti letno, ako mu upnik dovoli odložitve izvršbe, oziroma višje kot 10% obresti letno, ako upnik dovoli odlog plačila, ali ako tožbo umakne.

Na višje kakor 6% obresti kmet sploh ne more biti obsojen, kakor se tudi z izvršbo ne more posesti na njegovo imovino za višje obresti.

Od 20. 4. 1932 dalje so dopustne največ 6% obresti letno, v dveh spodaj opisanih primerih pa največ 10% obresti letno.

Ako je od tega dne dalje upnik, čeprav sporazumno in dogovorno z dolžnikom-kmetom, prejel na svojo terjatev več kakor 6%, oziroma 10% — kjer so vštete vse druge obveznosti — tedaj kmet lahko zahteva, da se preveč pla-

čano odbije od glavnice, to je njegov dolg se za presežek zmanjša.

Če pa je kmet v tem času že popolnoma plačal svoj dolg lahko tudi s tožbo preveč plačano nazaj zahteva.

Poleg tega bo ta kupnik tudi kaznovan na zapor, ki lahko traja 6 mesecev, in obenem na denarno kazen.

Kolikor kmet še nima plačanih obresti, ki so največ 6%, oziroma 10%, za čas od 20. 4. 1932 do 19. 12. 1932, se te prištejejo h glavnici. Dne 20. 12. 1932 je bila glavnica za prirasle obresti večja.

Od tako dobljene, za neplačane obresti povečane glavnice mora kmet plačevati 6%, oziroma 10% obresti in ima upnik pravico, da zaradi izterjanja teh obresti predlaga:

1. nadaljevanje ustavljene javne prisilne prodaje premičnin ali nepremičnin dolžnika ali prisilne uprave, oziroma

2. dovolitev nove dražbe ali prisilne uprave, ako še ni bila dovoljena.

Kmet, ki je za svoj dolg podpisal menico, je poleg plačevanja obresti tudi dolžan dati novo menico z enakimi pogoji kakor doslej, če pa to ni mogoče, s podpisani enake vrednosti.

Ako upnik ne sprejme ponujenih obresti ali nove menice, sme kmet to položiti pri okrajnem sodišču, kar velja toliko, kakor da je pravilno izpolnil obveznosti.

Da se kmeta obvaruje pred nepotrebnimi in morda nalašč napravljenimi stroški, je določeno:

1. ako bi upnik ne prevzel nove menice, marveč bi staro menico protestiral in iztožil, trpi upnik sam vse stroške;

2. ako upnik ni vzel ponujenih obresti, marveč je kmeta za glavnico tožil, tedaj bode moral upnik sam trpeti vse stroške, ako kmet svoj dolg takoj prizna in dokaže, da je obresti v redu ponudil upniku, ki jih ni sprejel, vsled česar jih je nato položil pri sodišču.

Dalje sledi.

Radič ali radiči.

V dalje od večjih mest odstranjenih krajih malo kedo pozna to koristno zelenjavo. Kadar pridejo zimski meseci tja do sv. Jurija, na deželi med kmeti ni dobiti nobene salate, radič pa daje izborna in zdrava salata.

Imamo dve vrsti radiča: eden je beli tržaški in drugi je rdeči goriški. Oba dajeta enako dobro salato, samo da je rdeči bolj priljubljen.

Kultura radiča je zelo enostavna. On uspeva povsod, na lego in zemljo ni izbirčen, pač pa ima rad čisto, bolj lahko in ne sveže gnojeno zemljo. Sejemo ga rano spomladi že lahko koncem februarja, ali začetkom marca, če je zemlja topustna. V večji meri na globoko zoran in v manjši na sešihano zemljo naredimo od 15 do 20 cm rižice in v iste vržemo seme nekaj bolj na redko kakor peteršilj. Ker je seme drobno, naj pride plitvo v zemljo. Kadar izide ali izcimi, ga moramo hitro okopati, da ga plevel ne zaduši. Pri drugem okapanju ga pa prereditimo tako, da stoji po vrstah ena rastlina od druge 3 do 4 prste. Večkrat okopati skoro ni potrebno, ker on tako močno raste, da drugo plevel zaduši. Listje radiča se bolj naglo razvija, kakor detelja, radi tega ga lahko vsakih 10 dni kosimo, kar svežega polagamo svinjam ali pa govedi. Posebno za prašiče je dobra, zdrava hrana, vsebuje neko grenko snov in je baje proti rdečici. Kosimo ga lahko do pozne jeseni. Kratko pred snegom ga izkopljemo. Če imamo prostor, ga vložimo vsega, če ne ga pa lahko mirno zunaj na prostem pustimo in ga po zimi, kadar je talno, po potrebi izkapamo.

Za malo družino ga lahko vložimo v zabojčke v zemljo in postavimo kam v kuhinji, da raste ter ga režemo. Za večjo potrebo pa je najbolje, da poiščemo prostor ob zidu v topli kleti, ali pa v hlevu. Tu naredimo polkrog, kakor slika kaže:

zid ali stena

a) konjski gnoj,

b) v dobro zemljo vložen radič.

Tik ob zidu se naloži topel konjski gnoj in zraven se nasiplje dobra zemlja, kakor je prst debel, potem se naloži en korpenček radiča poleg drugega v eno rižo, na to se nasiplje zemlja okoli 3 do 4 prste na debelo in tako se lahko do 1 m

80 cm visoko zloži. Radič naglo raste in lahko ga vsakih 14 dni režemo, seveda samo liste, za tem pa novi poženejo. — Vrtnarji ga režejo z glavico vred in to samo enkrat, ker ga na vago prodajo, da je težji. Zalivati ga je dobro s toplo vodo po potrebi.

Če želimo snažno salato imeti in radi prostora, ga predstavljamo iz enega mesta na drugo. Vzemimo en ali več cementnih sodčkov in jih prav nagosto navrtaj. Pri vlaganju deni v sredo dva kola, okoli pa konjski gnoj in seveda proti oboju dobro zemljo, v katero radič tako vložimo, da glavice skozi luknjico na prosto molijo. Čez nekaj dni sodček izgleda kakor jež. V sredino, kjer so koli, po potrebi vlijemo tople vode.

Salata radiča je dobra sama, pripravljena z oljem ali pa z zabelo, mešana s krompirjem ali pa fižolo. Komur grenki okus ne ugaja, ga en dan namoči v čisti vodi, ki mu grenčico izluži.

Seme se dobi najbolje pri tvrdki Sever in komp. v Ljubljani. Doma gojiti ga je težko, ker se rad izrodi.

Mih. Kovačič. Sv. Peter pri Mar.

Razna obvesila.

Sv. Peter pri Mariboru. Praznik sv. Treh kraljev je bil tudi praznik šentpeterskih sadjarjev. Sadjarska in vrtnarska podružnica je priredila v prostorih dekliške šole svoj redni letni občni zbor. Pri tej priliki so obiskali šentpeterske sadne razstavljalce gospodje iz Maribora, člani, oziroma glavni odborniki mariborske jesenske razstave, ki se je vršila od 5. do 7. novembra 1932. Bili so to gospodje: podžupan mesta Maribora R. Golouh, I. Los, blagajnik ljubljanske kreditne banke, in Jožef Blažević, sreski kmetijski referent v pokoju, kot član ocenjevalne komisije. Omenjeni gospodje so se izrazili prav pohvalno, da je Sv. Peter tako krasno sadje razstavil. Podelili so vodstvu podružnice lepo izdelano diplomno. Nadalje so bili za udeležbo na razstavi za lepo in prvovrstno sadje s krasnimi diplomami odlikovani sledeči sadjarji: gg. Knuplež Matija, König M., Lorber Alojz, Verlič Franc, Elšnik Jos., gospa Kramer Ivana, g. Kovačič Miha, Knuplež Ivan, župnik Tkavc Anton, gđc. Bračko Marija, g. Fluher Ivan, gospa

Obertinski Hilda. Občni zbor, odlikovanja in priznanje za naše udejstvovanje v gospodarsko tako važni panogi, kakor je sadjarstvo, bodo šentpetranom ostala v lepem in častnem spominu. Šentpetrani izrekamo gg. prirediteljem mariborskih razstav in podeljiteljem krasnih diplom najprisrčnejšo zahvalo!

Podružnica Sadjarskega društva pri Sv. Barbari v Halczah je imela svoj občni zbor, na katerem je bil izvoljen odbor, ki jamči s svojimi osebnostmi za procvit organizacije. Barbarčani, pristopajte kot člani, saj se je mogoče pobotati glede naročnine tudi z obroki. Prejmete mesečno izborna glasilo »Sadjar in vrtnar«. Pri Sv. Barbari priredi banov. uprava kmetijski tečaj 6. nedeljo.

Ljudski pravnik.

Obveznosti polnoletnega sina. Z. J. M. R. — Lansko leto je Vaš polnoletni sin brez Vaše vednosti zase, na svoje ime in na svoj račun kupil od zagrebške tvrdke obleko na obroke. Predno je to obleko odplačal, je izgubil službo. Sedaj obleke ne more plačati. V začetku meseca decembra ste prejeli »odluku« razsodišča zbornice za trgovino in industrijo v Zagrebu, s katero Vas terja ta tvrdka na plačilo še dolgovane svote za obleko, ki jo je kupil Vaš polnoletni sin. Iz prepisa naročilnice ste uvideli, da je na njej tudi Vaš lastnoročni podpis, čeprav ne znate niti pisati. Vprašate, če ste plačnik za dolgove svojega polnoletnega sina in kako morate postopati, ko je na naročilnem listu Vaše ime, pa niste nikdar prevzeli sinove obveznosti, niti niste za naročilo vedeli. — Za svojega polnoletnega sina na noben način ne odgovarjate po zakonitih predpisih in zato tudi niste dolžni plačati njegovega dolga. Za sinov dolg odgovarjate samo tedaj, ako ste tak dolg prevzeli v svojo plačilno zavezo, če ste za dolg jamčili, ali pa če ste bili obsojeni na plačilo dolgovanega zneska. Za dolg ne odgovarjate, tudi če ste zanj vedeli, le plačilne obljube niste smeli prevzeti nase. Sedaj, ko ste pa toženi, je stvar precej drugačna. Vzemite si takoj, če ni že prepozno, odvetnika v domačem kraju, ki bo u krenil vse potrebno in preprečil sodbo (pravomočnost odluke) zoper Vas. Le na

ta način boste rešeni, da Vam ne bo treba plačati sinovega dolga. Zoper podpis na naročilnici pa vložite kazensko ovadbo zoper potnika, ki je spravil Vašega sina na limanice in zoper vse one, o katerih mislite in upravičeno sumite, da so imeli na kakršenkoli način opravka z naročilnico, ali da so podpisali Vas na njo. — Svetujemo Vam, kakor tudi vsem bralcem »Slovenskega gospodarja«, da pokažete vsiljivemu tujemu potniku vrata, da se z njim ne razgovarjate, ker so napravili tuji trgovski potniki med našim narodom že dovolj nesreče. Kupujte pri slovenskih trdkah in domačih trgovcih!

Zastaranje pravice za vložitev zasebne tožbe pri žalitvah. M. J. L. B. Pravite, da bi radi vedeli, če izgubite pravico do vložitve zasebne tožbe, ako iste ne vložite v 30 dneh. — Novi kazenski zakon je pravice razžaljenih v tem pogledu razširil. Zasebno tožbo zoper žalitelja morete in tudi morate, ako hočete, da bo sodišče postopalo zoper žalitelja, vložiti najkasneje v treh mesecih od dne, ko ste zvedeli za žalitelja in žalitev. Ker velja tudi pri tožbah zoper žalitve pametni rek, da čas leči rane, ob gotovem času tudi razžaljeni izgubi popolnoma sleherno pravico do zasebne tožbe, čeprav še ni pretekel od dneva, ko je zvedel za žalitelja in žalitev, rok treh mesecev. Na vsak način ugasne pa pravica do zasebne tožbe pri navadnih žalitvah, pri katerih je predpisana kazen strogega zapora ali zapora do 1 leta, v dveh letih, pri višjih kaznih v petih letih. Vzemimo: Sosed France je 25. 11. 1930 pravil Nagodetu, da je sosed Jančar velik lažnjivec. Franc, Nagode in Jančar niso med sabo prijatelji ob času, ko je France to pripovedoval Nagodetu. Kasneje leta 1932 sta se Nagode in Jančar pobotala. Dne 20. 9. 1932 pove Nagode Jančarju, kaj je leta 1930 ob določnem času govoril o njem sosed France. Jančar se zanaša, da bo lahko za to žalitev tožil Franceta v treh mesecih od dne, ko je zvedel za žalitev, to je od 20. 9. 1932 dalje, kar bi bilo do 20. 12. 1932. Ko je hotel že 15. 12. 1932 vložiti tožbo, so mu povedali, da je že zamudil, ker bi moral vložiti tožbo vsaj do 25. 11. 1932, ko je potekel dveletni rok, odkar je sploh žalitev bila izrečena. Že-

limo, da žalitev poravnate doma, ker Vam iskanje izgubljene časti na sodišču iste ne bo opralo, niti vrnilo.

Cene in sejmska poročila.

Cene se dvigajo! Cene rastejo ne le za ono blago, ki se uvaža in je dražje radi nižje vrednosti dinarja v zunanjem svetu, pač pa tudi doma. Tako je Narodna banka objavila, da so cene porastle pri pšenici, konoplji, moki in bombaževini. — Na mariborskem trgu so cene nekoliko nižje kot v Ljubljani, ali višje kot v Zagrebu. Sadje se prodaja v Ljubljani od 2.50 do 4.50 Din, jajca do 1.50 Din, mleko je po 2.50 do 3 Din za liter.

Na mariborski trg v soboto 14. jan. se pripeljali špeharji 110 komadov svinj: svinjsko meso je bilo po 11—13, špeh 13—14. Kmetje so pripeljali 10 voz sena po 75—85, 2 otave po 95, 2 slame po 60—70, 4 voze krompirja 1—1.50, 1 zelja 2—3, 27 vreč čebule po 2.50—3. Jabolka 2—4, hruške 3—7, suhe slive 6—10, celi orehi 6, luščeni 16—20. Žita so obdržala ceno kot zadnjič. Zajec divji 20—26, fazan 18—26. Smetana 10—12, mleko 2—3, surovo maslo 20—24. Kokoš 20—25, piščanci 25—60, gos 60—80, puran 60—90 in raca 20—30 Din.

Mariborski svinjski sejem 13. 1. 1933. Na ta sejem je bilo pripeljanih 31 svinj. Cene so bile sledeče: Mladi prašiči 7—9 tednov stari komad 120 do 150 Din, 3—4 mesece stari 325 do 360 Din, 5—7 mesecev stari 400 do 450 Din, 1 kg žive teže 6.50—7 Din, 1 kg mrtve teže 9.50—10 D. Prodanih je bilo 19 komadov.

Vrednost tujega denarja. 1 holandski goldinar stane 23.14—23.26 Din, 1 belgijski goldinar 7.97—8.01 Din, 1 nemška marka 13.69—13.80 Din, 1 švicarski frank 11.08—11.13 Din, 1 angleški funt 191.42—193.02 Din, 1 ameriški dolar 57.38—57.67 Din, 1 francoski frank 2.24—2.26 Din, 1 češka krona 1.70—1.71 Din, 1 italijanska lira 2.94—2.97 Din, 1 avstrijski šiling 9—9.50 Din, 1 madžarski pengö 8—9.20 Din. Pri vseh denarjih (razven pri avstrijskem in madžarskem) prišteje naša Narodna banka še 28.5%, torej stane tuji denar uradno toliko več. Zasebniki zahtevajo zanj še višje svote.